

Henryk Jabłoński, Grzegorz Barzyk

ZACHOWANIE FUNKCJI ROLNEJ TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD BUDOWĘ SIŁOWNI WIATROWYCH

Słowa kluczowe: funkcja rolna, projektowanie inwestycji, siłownie wiatrowe, energetyka źródeł odnawialnych

Streszczenie: W artykule autorzy odnieśli się do kwestii funkcji rolnej terenów zajętych przez rolnictwo. Ustosunkowano się do najczęstszych problemów związanych ze zmianą funkcji rolnej ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju energetyki wiatrowej w aspekcie budowy na terenach rolnych siłowni wiatrowych.

1. WSTĘP

Ewolucyjna transformacja systemu politycznego oraz ekonomicznego w Polsce, polegająca na przejściu od centralnego sterowania do wolnego rynku, spowodowała szereg reperkusji mających w określonych dziedzinach gospodarki szczególnie pejoratywny wydźwięk. Dotychczas stosunkowo niezłe rozwijające się w Polsce rolnictwo mimo jego tzw. wad ukrytych, zapewniało stabilną egzystencję mieszkańcom wsi jak i było instrumentem posiadającym potencjał, umożliwiający stopniowy rozwój poszczególnych rolniczych regionów Kraju. Kryzys ogólnonarodowej gospodarki to oprócz cech wspólnych z innymi jej dziedzinami, dla rolnictwa skutkuje także pogłębieniem się regionalnych dysproporcji przestrzennych oraz jaskrawym podziałem na obszary rozwinięte oraz opóźnione.

Szczególne różnice regionalne występują w zakresie zarówno poziomu rozwoju rolnictwa jak i jego potencjału produkcyjnego. Długoletnie procesy różnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych regionów kraju doprowadziły do powstania obszarów, na których rolnictwo ma stosunkowo niski poziom rozwoju, nie wykorzystuje w pełni możliwości produkcyjnych oraz przegrywa konkurencję z innymi funkcjami gospodarczymi. Jest to zapewne wynik odmiennej sytuacji społeczno-gospodarczej w okresie zaborów, nierównomiernego rozwoju w latach międzywojennych i w czasach PRL jednak o skali zjawiska świadczą szacunki, że około 1500-1600 tys. gospodarstw chłopskich to podmioty nierozwojowe lub upadające. Ich właściciele na ogół nie posiadają zdolności menedżerskich, wykazują brak reakcji na postęp i nowe technologie oraz szeroko rozumiane bodźce ekonomiczne. Zaledwie 10% gospodarstw chłopskich jest obecnie w stanie rozwijać się o własnych siłach.

Północne regiony Kraju, dysponują jednak według ekspertów olbrzymim potencjałem mogącym sprawić, iż wyżej opisana sytuacja ulegnie nań radykalnej poprawie. Przedmiotowym potencjałem jest energia zakumulowana w wietrze. Transformacja tej energii na użytkową, według doświadczeń oraz nadziei inwestorów, szczególnie duże efekty ekonomiczne przynieść może w regionach nadmorskich. Tu jednak rodzi się pytanie o to jak budowa siłowni wiatrowych zmieni funkcję rolną dotychczas pełnioną przez tereny dzierżawione lub nabywane w tych celach.

2. ZMIANA FUNKCJI ROLNEJ

Zmiana funkcji rolnej terenów rolniczych nie jest zjawiskiem nowym. Może ona być zamierzona lub nie zamierzona. Może być długo- lub krótkotrwała. Może wreszcie skutkować na rolnictwo pozytywnie lub negatywnie. Szczegółowa analiza powyższych kwestii doda jeszcze pytania o skutki mikro- i makroekonomiczne, co oznacza że w niniejszej publikacji autorzy dotkną jedynie przysłowiowego wierzchołka góry lodowej.

Biorąc za wyznacznik celowość utrzymania funkcji rolnej terenów rolniczych, niżej przedstawiono główne dziedziny stanowiące tzw. obszary konfliktów w rolnictwie

- konflikty pomiędzy rolnictwem i przemysłem

Przemysł rozwija się z reguły na gruntach dotychczas użytkowanych przez rolnictwo, rozwój przemysłu to z reguły wzrost zanieczyszczenia i degradacji środowiska przyrodniczego. Zabór gruntów rolnych to także wzrost powierzchni nieużytków, wyludnianie się obszarów wiejskich, itp.

- konflikt na linii rolnictwo – transport

Budowa autostrad i modernizacja istniejących dróg odbywa się najczęściej z wykorzystaniem terenów zabieranych rolnictwu

- konflikt rolnictwo – mieszkalnictwo

Rozrost terytorialny i ludnościowy miast powoduje stały ubytek gruntów rolnych

- konflikt leśnictwo - rolnictwo

Wycinka drzew oraz wykorzystywanie zmniejszających się obszarów leśnych dla celów rolnych, stwarza zagrożenie degradacji gleb, stepowienia terenów i pogorszenia warunków wodnych, z odpowiednio negatywnymi dla rolnictwa skutkami

- konflikt rolnictwo – turystyka i ochrona środowiska

Turystyka rozwija się na terenach atrakcyjnych kulturowo, o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych. Ze względu na te wartości są one chronione. Na tym tle ogniskują się główne konflikty pomiędzy turystyką i rolnictwem. Około 26% powierzchni naszego kraju podlega ochronie. Użytki rolne zajmują 45% powierzchni obszarów chronionych i jest to 19% wszystkich użytków rolnych. Konflikt w tej dziedzinie wynika m.in. z zanieczyszczenia przez gospodarkę rolną obszarów o wybitnych walorach przyrodniczych i niszczenia naturalnych form krajobrazu. Technologia produkcji w rolnictwie nie jest zazwyczaj podporządkowana celom ochrony środowiska przyrodniczego. Nadmierne nawożenie, niszczenie różnorodności krajobrazowej, nieracjonalne stosowanie środków ochrony roślin to tylko niektóre z własności tego konfliktu.

Cechą wspólną wyżej wymienionych obszarów konfliktów jest rozwój funkcji pozarolniczych oddziałujących negatywnie na możliwości wykonywania funkcji rolniczej.

Rolnictwo w Polsce pozostaje w uśpieniu spowodowanym długotrwałą zapaścią gospodarki. Brak kapitału podstawowego, nowoczesnych maszyn, urządzeń oraz środków do bieżącej produkcji rolnej już od dawna charakteryzuje polskie rolnictwo. Nowe bodźce (w tym m.in. poprawa koniunktury) mogą jednak rolnictwo “obudzić” i “pobudzić” do intensyfikacji produkcji rolnej zarówno roślinnej jak i zwierzęcej.

Czy takim bodźcem może być również możliwość bezpośredniego korzystania z niewątpliwych korzyści związanych z rozwojem wykorzystującej grunty rolne energetyki wiatrowej? Autorzy wierzą że odpowiedź może być tylko twierdząca.

3. SIŁOWNIE WIATROWE A FUNKCJA ROLNA

Według danych na koniec 2000r. największy udział w krajowym bilansie mocy mają elektrownie wodne - 476 MW, w tym małe elektrownie wodne - 198 MW. Elektrownie wiatrowe mają tylko 4,2 MW, biogaz - 10,3 MW, biomasa - 0,58 MW.

W Unii Europejskiej nie ma państwa, w którym czysta energia ze źródeł odnawialnych nie byłaby priorytetem w sektorze energetycznym. Świadczy o tym dyrektywa 96/92 o wewnętrznym rynku energii elektrycznej Unii Europejskiej. Jest również gotowa, wchodząca w życie jeszcze w 2001r, dyrektywa w całości poświęcona energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, wyrażająca zobowiązania państw unijnych do osiągnięcia przynajmniej 12,5 % udziału energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii w bilansach krajowych w 2010 r

W Polsce w 2000r. małych elektrowni wodnych, czynnych oraz przyłączonych do sieci, było 397, elektrowni biogazowych - 28, a elektrowni wiatrowych - 13. Wszystkie razem wyprodukowały 180 GWh. Na tle całej produkcji energii elektrycznej w Polsce, w 2000 r. udział energii z nieprzemysłowych (tzn. nie należących do spółek dystrybucyjnych) źródeł odnawialnych wyniósł aż 0,13%!

Mając świadomość o należnym, choć jeszcze nie mającym miejsca, priorytecie dla energetyki źródeł odnawialnych, pozostaje w tym świetle przedstawić odpowiedź: jak wygląda zmiana funkcji rolnej terenów rolniczych spowodowana budową elektrowni wiatrowych. Powyższe pytanie jest istotne ze względu na zapowiadany w Polsce północnej rychły rozwój energetyki wiatrowej, niewątpliwie związanej z terenami rolnymi.

Dla celów posadawiania siłowni wiatrowych inwestorzy wyszukują tereny o dobrej wietrzności oraz odpowiedniej klasie szorstkości. Tereny takie w 95% znajdują się w bieżącym użytkowaniu rolnym (urządzenia on shore). Tym samym lokalizowanie tych urządzeń niewątpliwie związane jest z czasowym lecz długotrwałym odrolnieniem fragmentów terenów rolnych.

Przykładowy przeciętny fundament współczesnej siłowni wiatrowej (dużej mocy) to dysk o ok. 15m średnicy. Zakładając że urządzenia infrastruktury typu kable zakopane są na głębokość min. 1m, a stacja transformatorowa NN/SN znajduje się bądź wewnątrz wieży, bądź w obrębie przeliczeniowej powierzchni kwadratu, należy przyjąć iż dla celów jednostkowych pozbawienia funkcji rolnej ulega ok. 250m².

Dodając iż serwisowe drogi dojazdowe stanowią najczęściej bądź pasy gruntu utwardzonego bądź siłownie umieszcza się przy istniejących drogach tzw. traktorowych, można przyjąć, że w obrębie średniej wielkości farmy wiatrowej ze względu na jedną turbinę wiatrową, czasowemu odrolnieniu podlegać winno ok. 500m².

Tym samym, biorąc pod uwagę własności wynikające z podsumowania obszarów konfliktów w rolnictwie (przedstawione wcześniej wytłuszczonym drukiem) należy stwierdzić, że budowa siłowni wiatrowej nie jest związana z rażącym wzrostem oraz rozwojem funkcji pozarolniczej oddziałującym negatywnie na możliwości wykonywania funkcji rolnej danego terenu. Drogi dojazdowe bowiem, uzgadniane z prowadzącym produkcję rolną w zakresie ich przebiegu, użytkowane mogą być oraz są dla celów transportu rolniczego. Podlegająca zaś ograniczeniu funkcji rolnej powierzchnia gruntu jest na tyle mała że stanowi to potwierdzenie stwierdzenia zawartego w piśmie Ministerstwa Ochrony Środowiska z dnia 16.06.99r. w którym Minister Radosław Gawlik stwierdza iż „elektrownie wiatrowe nie zmieniają funkcji rolnej terenu”.

Rys.1 Koezystencja rolnictwa oraz energetyki wiatrowej Ost-Friesland Niemcy

Zyski z tytułu dzierżawy, użytkowanie własne i udział w spółkach użytkowych stanowią dla rolników posiadających na swym terenie siłownie wiatrowe na tyle poważny dochód, że korzyści wynikające z częściowego, czasowego odrolnienia przeważają ewentualne związane z pełnieniem funkcji dotychczasowej. Nie tylko lokalne przedsiębiorstwa budowlane i firmy serwisowe odnoszą zyski z budowy siłowni wiatrowych. Również regionalna siła nabywcza wzrasta dzięki ludziom, którzy tam żyją i pracują. Samorządy lokalne oraz znów pośrednio gospodarstwa domowe wzmacniają się dzięki znacznym podatkom od nieruchomości oraz działalności gospodarczej.

Najbardziej dynamicznie rozwijającym się w Europie rynkiem energii wiatrowej są Niemcy. W Szlezewiku – Holsztynie w połowie 1998 postawionych było ok. 1540 siłowni, które zaopatrywały najbardziej wysunięty i wietrzny rejon Niemiec w energię elektryczną. Z w/w siłowni wiatrowych ok. 800 sztuk należało bezpośrednio do rolników. Siłownie te posiadały ponad 350 MW mocy zainstalowanej. Jednak nie każdy rolnik, który posiada wietrzny teren chce osobiście inwestować w energię wiatru. Tu pojawia się miejsce dla inwestorów, którzy są zainteresowani długoterminową dzierżawą lub kupnem takich terenów.

4. WNIOSKI

Prowadzenie polityki spójnej z wytycznymi Unii Europejskiej, stanowi zaprzeczenie stanowisku prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, który w ostatnim dokumencie w sprawie kształtowania cen w sektorze energetycznym, w rozdziale 9h stwierdza, cyt.: "...koncentrować się na na problemach energetyki opartej na węglu, a energetykę odnawialną rozwijać w miarę możliwości finansowych kraju". Zapisy protokołu z Kioto, działania proekologiczne oraz ochrona środowiska winna być priorytetem kształtowania polityki energetycznej Kraju. Zdaniem autorów wykazane korzyści z koezystencji turbin wiatrowych posadawianych na terenach rolnych, uzasadniają stwierdzenie o braku negatywnego działania na funkcję rolną terenów zajmowanych przez turbiny wiatrowe.

5. LITERATURA

1. Bański J., Obszary problemowe w rolnictwie Polski, Prace Geogr., 172, IGiPZ PAN 1999
2. Detlefsen D. Windkraft - eine Säule der Landwirtschaft; Nuernberg 1999